

**Krátky
sprievodca
Archívom
Divadelného ústavu
Bratislava**

Rudolf Hudec

Obsah

Ú d	5
Dejiny Divadelného ústavu Bratislava	7
Dejiny Archívu Divadelného ústavu	11
Základné poslanie a úlohy Archívu Divadelného ústavu	15
Archívne fondy a zbierky Archívu Divadelného ústavu	19
A. Osobné fondy (M. II.)	19
B. Archívne fondy divadiel a múzeí (H. I. 5)	87
C. Iné ústredné orgány (A. VI. 2)	95
D. Archívne fondy vydavateľstiev a redakcií (H. I. 7)	96
E. Iné kultúrne zariadenia (H. II. 8)	97
F. Fondy záujmových organizácií (N. V)	98
G. Zbierky fotografií, fotonegátívov a diapozitívov (O. VII. 1)	100
H. Zbierky plagátov a letákov (O. V)	103
I. Iné zbierky (O. XI.)	105
J. Tzv. Dokumentačné zbierky	108
Zoznam použitej literatúry	112
Zoznam skratiek	113
Autorská poznámka	114

Dejiny Archívu Divadelného ústavu

Medzi najvýznamnejšie pracoviská Divadelného ústavu patrí jeho verejný špecializovaný archív. Bol založený 27. septembra 2002 ako samostatné pracovisko Divadelného ústavu na základe súhlasu Odboru archívnictva a spisovej služby MV SR (dnešný Odbor archívov MV SR) so žiadosťou vedenia ústavu o vytvorenie archívneho pracoviska, ktorého úlohou by bolo prevzatie správy archívnych fondov a zbierok zhromažďovaných v Divadelnom ústave od vzniku bratislavskej pobočky českého Divadelného ústavu v roku 1961 a pokračovanie v získavaní, odbornom spracúvaní a sprístupňovaní ďalších archívnych materiálov o dejinách divadla a divadelnej kultúry na Slovensku.

Archív Divadelného ústavu, i keď nemá právnu subjektivitu, je ako správna jednotka súčasťou siete verejných špecializovaných archívov patriacich do odbornej správy Odboru archívov Ministerstva vnútra SR a Odboru registratúr a správy dokumentov Ministerstva vnútra SR.

Vznik verejného špecializovaného archívu na pôde Divadelného ústavu bol výsledkom dlhej genézy. Divadelný ústav, respektíve jeho bratislavská pobočka, od svojho založenia v roku 1961 zhromažďoval veľké množstvo archívneho materiálu o dejinách divadla na Slovensku. Jeho správou bývali poverovaní zamestnanci ústavu, zväčša teoretici a historici divadla. I keď podľa vzoru pražskej centrály aj vedúci pracoviska v Bratislave Ladislav Lajcha (1962 - 1965) v širšom personálnom pláne na roky 1963 - 1970 rátal s prijatím jedného špecializovaného archivára, ktorému by bola zverená starostlivosť

o odbornú správu archívneho materiálu, jeho plán sa pre personálne problémy a priority organizácie nepodarilo naplniť.² Na druhej strane Divadelný ústav a jeho právny predchodcovia - Ústav umeleckej kritiky a divadelnej dokumentácie (1984 - 1991) a Národné divadelné centrum (1991 - 1999) naďalej zhromažďovali vzácne archívne dokumenty, ktoré spravovalo príslušné oddelenie dokumentácie a zároveň každá z uvedených inštitúcií vytvárala registratúru, ktorá si takisto vyžadovala odbornú archívnu správu.

Na problém odbornej archívnej správy získaných archívnych dokumentov reflektovalo vedenie obnoveného Divadelného ústavu krátko po prijatí zákona NR SR č. 395/2002 Z.z. O archívoch a registratúrach, ktorý sprísnil povinnosti pri správe archívneho dedičstva. Na základe nariadenia riaditeľky divadelného ústavu Mgr. Silvie Hroncovej sa v roku 2002 uskutočnila hĺbková revízia správy dokumentov Divadelného ústavu, pri ktorej boli vyčlenené archívne fondy. Ich odborná správa bola v zmysle archívneho zákona (§ 6) zverená archivárke Mgr. Valérii Hrtánkovej. Krátko po prijatí nového archívneho zákona v máji 2002 spolu s vedúcim Oddelenia dokumentácie doc. Jánom Jaborníkom iniciovali inštitucionalizovanie špecializovaného verejného archívu na pôde Divadelného ústavu. 19. júna 2002 požiadal preto Divadelný ústav Odbor archívnictva a spisovej služby MV SR o jeho zriadenie. Komisia z odboru archívnictva (Mgr. Milan Mišovič a Mgr. Júlia Ragašová) v spolupráci so zástupcami Divadelného ústavu (Mgr. Silvia Hroncová, doc. Ján Jaborník a Mgr. Valéria Hrtánková) prerokovali návrh a stanovili podmienky, za ktorých Odbor archívnictva bol ochotný v Divadelnom ústave povoliť vytvorenie špecializovaného archívu. Po ich splnení vydal Odbor 27. septembra 2002 povolenie na zriadenie Archívu Divadelného ústavu. Odbornú prácu vo vytváranom archíve vykonávala Mgr. Valéria Hrtánková, ktorá začala s postupným archívnym spracúvaním archívnych fondov a plnením cieľov, ktoré archívu stanovil Odbor archívov a registratúr MV SR, zároveň zodpovedala za

---

² Archív Divadelného ústavu, Divadelný ústav v Bratislave (1953) 1961 - 2010, šk. 1.

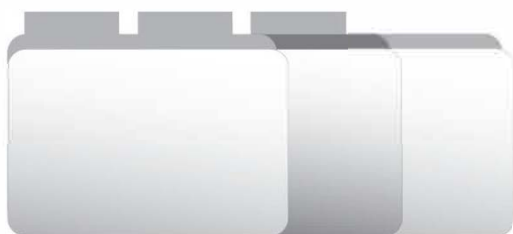
Depot Archívu Divadelného ústavu

Foto: Olja Triaška Stefa, no, ié/ Archh Divadelného ústavu

ich plnenie. V roku 2002 odovzdala Odboru prvú časť evidenčných kariet archívnych fondov a zbierok archívu a pripravila inventárne súpisy najvýznamnejších archívnych fondov (Janko Borodáč, Oľga Országhová-Borodáčová, Magda Husáková-Lokvencová, Štefan Munk, Mária Medvecká). V nasledujúcich rokoch vypracovala Bádateľský poriadok archívu (2003), Registratúrny poriadok a Registratúrny plán (2004), ktoré ako interné smernice pre archív a registratúrne stredisko schválilo aj vedenie Divadelného ústavu. Archívne fondy a zbierky archívu boli umiestnené do chráneného depotu vybaveného moderným regálovým systémom, čím sa splnila aj podmienka ich náležitej ochrany.

V roku 2007 Mgr. Hrtánková rozviazala pracovný pomer s Divadelným ústavom. Na pozíciu archivára ju nahradil Mgr. Miroslav Čovan. Ten sa počas svojho pomerne krátkeho pôsobenia v Archíve Divadelného ústavu (2008 - 2009) sústredil najmä na aplikáciu automatizovaného archívneho systému *Janus*, ktorý Divadelný ústav zakúpil v roku 2008.

Od roku 2009 pozíciu správcu Archívu Divadelného ústavu zastáva PhDr. Rudolf Hudec, PhD. Jeho prvým cieľom od nástupu bolo vyriešiť otázky základnej evidencie archívnych fondov a zbierok archívu. V rokoch 2009 - 2010 uskutočnil ich základnú revíziu, po ktorej bude nasledne potrebné vypracovať nové evidenčné karty, lokačný prehľad, stanoviť priority preberania a spracovania archívnych dokumentov, riešiť otázku vyradovania materiálu z registratúrneho strediska Divadelného ústavu a zabezpečiť zvýšenia ochrany priestorov depotu archívu prostredníctvom elektronického požiarneho systému.

Základné poslanie a úlohy Archívu Divadelného ústavu

Základné poslanie každého archívu bližšie špecifikuje § 7 zákona NR SR č. 395/2002 Z.z. O archívoch a registratúrach. Podľa jeho znenia má každý archív:

- vykonávať predarchívnu starostlivosť a preberať archívne dokumenty od ich pôvodcu alebo vlastníka,
- evidovať archívne dokumenty, ktoré prebral, udržiavať evidenciu v súlade so skutočným stavom a oznamovať zmeny v evidencii,
- ochraňovať archívne dokumenty,
- sprístupňovať archívne dokumenty vrátane vypracúvania archívnych pomôcok,
- vydať bádateľský poriadok,
- umožňovať výkon štátneho odborného dozoru,
- umožňovať prístup k archívnym dokumentom, archívnym pomôckam a k evidencii archívnych dokumentov, ktoré prebral,
- vypracúvať program vyhotovovania konzervačných kópií a o programe informovať Slovenský národný archív,
- zabezpečovať a zasielať jedno vyhotovenie konzervačnej kópie najvýznamnejších archívnych dokumentov Slovenskému národnému archívu.

V súlade s uvedenou legislatívnou normou sa aj Archív Divadelného ústavu v súčasnosti sústreďuje na štyri hlavné úlohy:

A/ Predarchívna starostlivosť a preberanie archívneho materiálu

Keď základným povinnostiam archívu patri starostlivosť o registratúru Divadelného ústavu. Archív metodicky usmerňuje pracovníčku registratúrneho strediska. V spolupráci s Odborom registratúr a správy dokumentov MV SR riadi na základe schváleného registratúrneho poriadku a registratúrneho plánu organizácie proces hodnotenia dokumentov registratúry a preberá z nej dokumenty s trvalou historickou hodnotou (archívne dokumenty).

Od založenia Archívu jeho pracovníci pripravili v spolupráci s externými spolupracovníkmi dve skartačné konania v rokoch 2002 a 2004 a v súčasnosti sa pripravuje jeho tretia fáza.

Okrem archívnych dokumentov z produkcie Divadelného ústavu preberá Archív Divadelného ústavu aj archívne fondy a zbierky iných pôvodcov, najmä osobností slovenskej divadelnej kultúry. V súčasnom období archív spravuje približne 130 archívnych fondov a zbierok, ktorých rozsah prevyšuje 100 bežných metrov.

B/ Ochrana archívneho materiálu

Archív sa v súčasnosti s vedením Divadelného ústavu usiluje zabezpečiť vysokú mieru ochrany archívnych dokumentov, ktoré sú uskladnené v chránenom depote vybavenom regálovým systémom spĺňajúcim archívne štandardy. Optimálnu vlhkosť a teplotu v archíve zabezpečuje klimatizačná jednotka. Bezpečnosť depotu sa v najbližšom období zvýši inštaláciou systému EPS.

C/ Evidencia archívnych dokumentov

V rokoch 2009 - 201 Obola v archíve vykonaná jeho základná revízia, na základe ktorej bol vyhotovený aktuálny zoznam archívnych fondov a zbierok archívu, ktorý bude prístupný na webovej stránke Divadelného ústavu. Vykonaná revízia bude slúžiť aj na vypracovanie nových evidenčných kariet, ktorých odovzdávanie bolo v posledných rokoch dôsledkom fluktuácie zamestnancov archívu riešené len okrajovo.

D/ Sprístupňovanie a využívanie archívnych dokumentov

Archív Divadelného ústavu systematicky odborne spracúva archívne fondy a zbierky archívu. Jeho pracovníci vyhotovili archívne inventáre fondov Janka a Olgy Borodáčovcov, Štefana Munka, Ľudovíta Brezinského, Martina Hollého, Magdy Husákovej-Lokvencovej, Márie Markovičovej, Ľubomíra Smrčka, pričom inventár fondu Magdy Husákovej-Lokvencovej bol už vypracovaný v archívnom programe *Janus*, ktorý organizácia zakúpila v roku 2008.

Archívne dokumenty z Archívu Divadelného ústavu možno študovať vo všeobecnej študovni Divadelného ústavu po splnení podmienok, ktoré pre bádateľov stanovuje Bádateľský poriadok archívu. Na základnú informáciu o mnohých archívnych fondoch v súčasnosti deponovaných v archíve môžu slúžiť aj nearchívne súpisy, ktoré vypracovali pracovníci Divadelného ústavu, najmä PhDr. Ladislav Lajcha, CSc., v období pred vznikom archívu. I keď tieto súpisy nedosahujú úroveň archívnych pomôcok, bádateľom môžu pomôcť orientovať sa v archívnom materiáli. Z tohto dôvodu bude v najbližšej budúcnosti viac ako potrebné pristúpiť k revízii a vyhotovovaniu nových archívnych pomôcok.

Archívne dokumenty z Archívu Divadelného ústavu pravidelne využívajú nielen bádatelia, ale aj sami pracovníci Divadelného ústavu, najmä pri príprave výstav a odborných publikácií.

PRÁVOPLATNÁ ÚMLUVA

uzavretá medzi p. Gašparom Arbétom a divadelným podnikateľom pánom Oskarom Nedbalom, smluvným podnájomcom slovenského Národného Divadla v Bratislave a v Košiciach.

Ď I

Záväznosť smluvy: obidve strany sa zaväzujú všetky v tejto smluve obsiahnuté ustanovenia plniť, po prípade z ich nedodržania vyplývajúcim následkom sa podrobiť. Táto smluva nech nie je na ukoristenie leckému podniku, naopak, je povinnosťou všetkých členov, aby sa pričínili o riadne a umelecky hodnotné prevádzanie divadelného podniku. Z tohto dôvodu vylučuje O.C.H., zo svojho streda tých, ktorí neplnia riadne svoje povinnosti a sú príhanou hereckému stavu.

Ď II

Zamestnávanie: Divadelný podnikateľ, pán Oskar Nedbal, smluvný nájomca Slovenského Národného Divadla v Bratislave a v Košiciach, zaväzuje sa zamestnávať v prvom rade členov O.C.H.

Ď III

Každý solista je povinný účinkovať pri všetkých predstaveniach činohry, opery, opere, baletu, pantominy, revui, výpravnej hry, predstavení v prírode a celom celkom inom predstavení na celom území republiky Československej riaditeľstvom Slovenského Národného Divadla poriadaných. Zo predstavenia v Bratislave, nech sú tieto konané alebo v divadelnej budove, alebo v inej miestnosti, nepatrí solistom či nohry žiadny honorár.

Čl. IV,

Pán Arbét je angažovaný ako 1. solista na dobu od 16. augusta 1929, do 15. augusta 1930. a presne plnenie všetkých v tejto smluve obsiahnutých podmienok. Arbét je povinný kontrahent absolvovať v svojom obore pôsobnosti na dobu 1. ročníka sezóny v Bratislave 1. 1. o dobu 1. ročníka sezóny. Každý P. jednotlivo živé predstavenie počít tento nrovisuje, budú honorované osobitne osobom Kč 1000, slovom korun čsl, 1000, tieto honoráre budú vyplácané postupne, súhrnom každých 5 dní v oesiaci, ktorý 13 dojde po mesiaci, v ktorom počet povinných predstavení bol, restuplný. Okrem spomenutých požitkov prináležia 1 kontrahentovi ešte tieto honoráre zo osobitný výkon:

Solo v opere o revui /pre činohra/: dla. dohodnutia.

Rola v Činohra /pro člene opery alebo tv/:

Ako zvláštny honorát za apartmány knihovne mesiac 1000 korun čsl.

F.Fondy záuj1nových organizací (N. V.)

SLOVENSKÁ KANCELÁRIA MEDZINÁRODNEJ BÁBKARSKEJ ORGANIZÁCIE (UNIMA), 1969 - 1997

0,7 hm

*1929: vznik Medzinárodnej} bábkarskej or-
ganizácie v Prahe*

*1969 : vznik národného strediska UNIMA
v Bratislave*

Fond UNIMA bol vyčlenený pri revízii v roku 2010. Obsahuje zápisnice zo zasadnutia slovenského centra (1969 - 1991), jej korešpondenciu (1988 - 1998), výstrižky o práci slovenskej kancelárie UNIMA (1970 - 1997), správy o činnosti 1978 - 1992, informačné materiály z rokov 1977 - 1983, ako aj festivalové bulletiny organizácie UNIMA (1987 - 1990) a propagačné materiály z bábkarských festivalov v zahraničí (1984 - 1994).

Fond je jedinečným materiálom mapujúcim dejiny a činnosť UNIMA na Slovensku.

**ZVÄZ
SLOVENSKÝCH
DRAMATICKÝCH
UMELCOV, 1984 - 1988
0,12 hm**

Vrcholná umelecko-ideová organizácia združujúca umelcovpôsobiacich v oblasti dramatických umení na Slovensku

1957: VZ[lik Zvdzu československých dramatických umelcov

1969 : vznik Zvdzu slovenských dramatických umelcov

1990 : zánik Zvdzu slovenských dramatických umelcov

Fond organizácie bol v Archíve divadelného ústavu vyčlenený pri revízii v roku 2010. Obsahuje bežnú agendu Zväzu (1987 - 1988), zápisnice zo zasadnutí predsedníctva (1984 - 1987), námety na rokovania (1987) a personálne záležitosti Zväzu (členské prihlášky) z roku 1987.

Je prameňom reflektujúcim činnosť jednej z kľúčových organizácií slovenského divadla, ktorá sa významnou mierou podieľala na ideovom a odbornom hodnotení osobností divadelnej kultúry.

G. Zbierky fotografií, fotonegátívov a diapozitívov (O. VII. 1)

ZBIERKA NEGATÍVOV A DIAPOZITÍVOV, 1921-1970 6bm

Zbierka vznikla vy členením negatívov a diapozitívov z rôznych akvizícií archívneho materiálu, najmä však od O. Bleyovej, I. Ozábalovej, Š. Červeného, Š. Podhradského a iných autorov, ktoré zachytávajú dejiny slovenskej divadelnej kultúry v najširšom zmysle slova. K zbierke je vy hotovený čiastkový súpis.

Obsahuje rozsiahly materiál fotonegátívov a diapozitívov k dejinám jednotlivých divadiel na Slovensku, najmä negatívov inscenačných a portrétových fotografií.

Zbierka je excelentným zdrojom poznania dejín divadiel a divadelnej kultúry na Slovensku.

**ZBIERKA
FOTOKÓPIÍ
DIVADELNÝCH
PLAGÁTOV
MAĎARSKÉHO
A NEMECKÉHO
DIVADLA
V BRATISLAVE, 1843-1939
8bm**

Divadelný ústav získal zbierku fotografií divadelných plagátov bratislavských divadiel v sedemdesiatych rokoch minulého storočia, keď Gizela Mačugová dala v Szécsényiho knižnici v Budapešti vyhotoviť fotokópie plagátov nemeckého a maďarského divadla v Bratislave z rokov 1843 - 1939. Zbierka je doposiaľ iba usporiadaná (ešte nebola vyhotovená nijaká archívna pomôcka) a je v nej možné študovať deponované dokumenty, ktoré slúžia ako prameň k dejinám bratislavského divadla.

Môže poslúžiť ako študijný materiál k dejinám nemeckého a maďarského divadla v Bratislave a divadelnej kultúry na Slovensku v rokoch 1843 -1939.

OFFEN

Abonnement Suspendu.

Heute Mittwoch den 12-ten April 1826.
wird im königl. städt. Theater unter der Direction des H. A. Hölzel
aufgeführt:

Gräf Benjowsky,

o b e r :

Die Verschwörung auf Kamtschatka.

Ein Schauspiel in 6 Aufzügen von August von Kozebue.

Personen:

Der Gouverneur.	—	—	—	Hr. Kübler.	Fischelsohn, ein Schiffkapitän	—	—	Hr. b. H. muu.	
Afanasia, seine Tochter	—	—	—	H. A. Hölzel.	Gregori, sein Neffe	—	—	.arl v<L,	
Herrmann, der Kofaken	—	—	—	Dlle. Eichenhoff.	Kasarinoff, ein Kaufmann	—	—	Hr. H. s. p. p.	
Freodora, Afanacias Mädchen	—	—	—	Hr. Wimmer.	Kindes des Kasarinoff	—	—		
Gräf Benjowsky.	—	—	—	Hr. Anschütz.	Ein Korporal	—	—	Hr. eioff.	
Grusiew.	—	—	—	Hr. Aug. Demini.	Dobonanz	—	—	9Rthf.	
Stiepanoff.	} Verschworne	—	—	Hr. Schwarz.	Waslo,	—	—	tr; e um,	
Kudrin.		—	—	Hr. Lamb.	Stubie,	—	—	r. Jroni<ts-	
Waturin.		—	—		Wdortos,	} Kofaken	—	—	r. sil<mbf.
Wasilli.		—	—		Grwnoss,		—	—	Hr. J(mf<Jera.
					Mehrere Verschworne, Soldaten, Kofaken.				

Alle Weinland, wird die Ehre haben, die Rolle der Afanasia, — Hr. Laddey, die Rolle des Stiepanoff, als Gäste
zu sehen.

Die P. T. Herrn Abonnenten der Logen und gesperrten Stiepe werden höflichst ersucht, Ihre Willensmeinung wegen Beibehaltung derselben gefälligst bis 10 Uhr wissen zu lassen.

Die Kassa wird um halb 5 Uhr eröffnet. — Anfang um 7, Ende um 9 Uhr.

--- e. ; n r a d g m * 9 b. n. j l ... l' Jb 5. H ' l < l' u r a s. n b e r l' c' l u n s .... b e m r o f e b < n ..... n n c l ... l' . - . r . l l e l l f' m i t c i n t r e d i t i t C U m f i r a u .
b t n P - O r b e n ! l x r t b h < l l , M a n b r n o l c l J b < 9 e n n n c Q l i f * * s r o u , o - i l l , i m . b e m l' m . l' b j u t a n l t n e l r : < l < l e n l b e n k l r n . (l t' u r n f
o o n L e a r u t l Q b t r e c h t n .

..CITL.. IIBN..II.

Potokópia plagátu bratislavského Mestského divadla z roku 1826

.Archh Di, adlného ústa, u, Zbierka fotokópií dh adln)·ch plagátm maďar kého
a nemeckého divadla , Bratislh\c / ..

H. Zbierky plagátov a letákov (O. V.)

**ZBIERKA
DIVADELNÝCH
PLAGÁTOV, 1955-1975
0,12 hm**

Zbierka bola vytvorená v roku 2010 z voľných plagátov objavených v depote Archívu Divadelného ústavu. Obsahuje datované i nedatované plagáty Dedinského divadla, I<rajového divadla v Nitre, Štátnej zájazdovej divadelnej scény v Spišskej Novej Vsi, Divadelného súboru Radosť pri vojenskom útvare v I<ošiciach, Zemplínskeho ľudového divadla, Ukrajinského národného divadla v Prešove, Maďarského oblastného divadla v I<omárne a Armádneho divadla v Martine z rokov 1955 - 1975.

Zbierka je prameňom k vývoju divadelného plagátu na Slovensku a dejinám predmetných divadiel.

Okrem uvedených plagátov Múzeum divadelného ústavu vlastní vlastnú samostatnú zbierku divadelných plagátov, ktorá je takisto prístupná na štúdium.